

Вихідні дані: Рускуліс Л. Електронний підручник як ефективна інформаційна технологія у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. Випуск 38. Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. С. 431–434.

С. 431

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЕФЕКТИВНА ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Для підвищення ефективності супроводу навчання студентів у практиці вишів сьогодні пропонується використання: електронного підручника; електронних методичних вказівок; тестових контролюючих завдань; електронної аудіовізуальної наочності тощо [4, с. 253].

Електронний підручник з мови – це технологізація особистісно орієнтованого освітнього процесу, яка передбачає нове конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій щодо його проведення, створення якісно нових форм контролю за особистісним розвитком студента в ході навчально-пізнавальної діяльності, реалізація суб'єктного принципу навчання [2, с. 3].

Проблема розробки і використання електронних підручників та посібників під час навчання назріла давно і пов'язана з упровадженням у навчальний процес інформаційних технологій. Відтак питання щодо застосування у навчальному процесі вишів електронних підручників досліджують у своїх працях І. Захарова, Н. Семенів, В. Скороходов, Л. Скуратівський, Т. Туркот, О. Шевчук, С. Шевчук, М. Фіцула та інші.

Метою нашої статті є з'ясування місця та значення електронного підручника у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови

Електронний підручник – навчальна програмна система комплексного призначення, що забезпечує безперервність та повноту дидактичного циклу

процесу навчання, надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також інформаційно-пошукову діяльність, імітаційне моделювання з комп'ютерною візуалізацією та сервісні функції за умови здійснення інтерактивного зворотного зв'язку; програмно-інформаційна система, яка складається з програм для персонального комп'ютера, що реалізують сценарії навчальної діяльності, й певним чином підготовлених знань (структурованої інформації та системи вправ для осмислення і закріплення) [6, с. 101].

Електронні підручники можуть бути доповненням до класичного підручника, замінити його цілком, тобто стати альтернативою друкованому підручнику [5, с. 103]. Як підкреслює Л. Скуратівський, переваги електронного варіанта підручника полягають у можливостях розміщення в ньому навчальної інформації як у кількісному, так і у якісному відношеннях. Зокрема традиційний паперовий підручник суворо обмежений в кількості поданого в ньому навчального матеріалу, хоча об'єктивно наявна потреба в значно більшій його кількості, оскільки студенти істотно різняться між собою у багатьох відношеннях: за наявним рівнем мовної та мовленнєвої компетенції, за швидкістю і якістю опанування навчального матеріалу, за індивідуальними особливостями пізнавального процесу тощо. Відтак, по-перше, студенти з невисоким рівнем пізнавальних можливостей потребують значно більшої кількості навчальних вправ для формування вмінь і навичок, ніж є в традиційному підручнику. По-друге, традиційний підручник часто не може задовольнити як студентів, які мають ситуативний чи сталий інтерес до української мови і бажають знати більше відомостей з цього навчального предмета, ніж їх подано у підручнику, так і вчителів, які хотіли б оперативно підтримувати і розвивати різноманітні пізнавальні потреби студентів. По-третє, відповідно до природи людської пам'яті вивчений раніше матеріал підлягає забуванню і тому до нього потрібно періодично повертатися. Але не лише другорядні, а й основні відомості з дисциплін попередніх курсів у

C. 432

підручниках зазвичай відсутні через обмеження обсягу цих підручників, що також створює певні труднощі, особливо у процесі самостійної [3, с. 7].

Зазначимо, що безумовною перевагою електронного підручника є й те, що він забезпечує можливість копіювання вибраної інформації, її редагування та друкування без виходу з самого підручника [6, с. 102]; повернення до теоретичного матеріалу попередніх курсів із метою повторення та узагальнення набутих знань.

В електронному варіанті підручника чи посібника зазначені недоліки друкованого підручника можуть бути усунуті, бо в ньому можна розмістити таку кількість завдань кожного типу, яка необхідна для формування вмінь і навичок у студентів найнижчого рівня пізнавальних можливостей. У ньому є можливість значно урізноманітнити і збагатити додатки, розмістивши всі теоретичні відомості певної навчальної дисципліни, словник. Окрім того, у додатках можна розмістити різні типи словників – тлумачний, фразеологічний, орфографічний, орфоепічний, словники лексичних і фразеологічних синонімів та антонімів

Як відомо, кількісні обмеження переходять у якісні недоліки традиційного друкованого підручника, які яскраво вирізняються порівняно із можливостями електронного, бо теоретичний матеріал, система вправ у ньому можуть бути викладені значно різноманітніше. Так, теоретичні відомості, наприклад, правило, в електронному варіанті підручника, який не має обмежень щодо обсягу, можна подати у вигляді тексту, в таблиці чи схемі, а також у вигляді алгоритму застосування, що сприятиме їх кращому опрацюванню, запам'ятання і використанню. В електронному варіанті підручника є більше можливостей для структурування навчальної інформації шляхом відповідного її розміщення, виділень за допомогою різних шрифтів, кольорів, графічних засобів тощо [3, с. 7-8].

Головною особливістю комп'ютеризованого підручника з рідної мови є й те, що він виступає не просто носієм різносторонньої інформації про мову, а виконує функції робочого зошита і «контролера», який слідкує заходом думки студента, його навчальними діями, аналізує та оцінює їх [2, с. 3]; вирішує спеціальні практичні завдання: формування орфографічних і пунктуаційних умінь та навичок; збагачення словникового запасу студентів; знання професійної термінології; формування творчих здібностей [7, с. 144].

Як зазначає М. Фіцула, за схемою викладу матеріалу виділяють кілька типів електронного підручника: текстовий підручник; гіпертекстовий (виклад у формі «дерева»); довідковий (виклад матеріалу у вигляді довідника); ігровий (виклад матеріалу у вигляді ділової гри). Навчальний матеріал у них може мати вигляд статистичний (змінюється під впливом управлінських команд студента) і динамічний (змінюється під впливом програмного налаштування), однокольоровий і багатокольоровий, без звукової підтримки, зі звуковою підтримкою [5, с. 103].

Саме гіпертекстова технологія, як підкреслює І. Захарова, й стала поштовхом до створення електронних видань. Гіпертекст (англ. hypertext – надтекст), чи гіпертекстова система, – це сукупність різноманітної інформації, що може знаходитися не тільки у різних файлах, але і на різних комп'ютерах. Основна риса гіпертексту – можливість переходу гіперпосиланнями, що пропонуються або у вигляді спеціально оформленого тексту, або певного графічного зображення. Одночасно на екрані комп'ютера може бути декілька гіперпосилань і кожна з них визначає свій маршрут «подорожування». Поряд із графікою та текстом можна зв'язати гіперпосиланнями і мультимедіа-інформацію, включаючи звук, відео, анімацію. У цьому випадку для таких систем використовується термін «гіпермедіа» [1, с. 30]

За характером взаємодії студента та комп'ютера виокремлюють підручники: інформаційні (виклад у класичному навчальному вигляді); «запитання – відповідь» (виклад із акцентуванням на окремі запитання,

проблеми і задачі); інформаційно-контролюючі (чергування навчального матеріалу і перевірочних запитань); зі зворотним інформаційним зв'язком (інтерактивний підручник, що передбачає постійне оцінювання знань студента та рекомендації щодо подальшого «руху» матеріалами підручника; з пороговими рівнями контролю (перехід до наступної частини матеріалу тільки після опрацювання контрольних запитань) інтелекту [5, с. 103].

С. 433

Наявність постійного контролю з боку операційної системи на відповідність друкованого учнем тексту правописним нормам, на думку Л. Скуратівського, розкриває нові можливості щодо підвищення грамотності в процесі систематичного використання інформаційних технологій. Зокрема в електронному підручнику є можливість створення автономного спеціального модуля, що складається із системи навчальних диктантів, спрямованої на самостійне і цілеспрямоване засвоєння правописних норм з допомогою реалізації систематичного самоконтролю. При цьому правописні відомості в електронному підручнику можуть бути подані у двох варіантах: а) обмеженому рамками шкільної програми і б) повному академічному, створюючи необхідні умови для досконалого опанування правописними нормами всіма, хто цього бажає [3, с. 9].

Істотно багатшою в електронному підручнику, практично не обмеженому обсягом, може і має бути система вправ, у якій значно ширше можна подати завдання стилістичного, трансформаційного, експериментального, конструктивного характеру, завдань з елементами цікавості, з культури мовлення, що більш повно задовольнятиме пізнавальні можливості та потреби учнів, ефективніше розвиватиме мовні й загальнонавчальні вміння, пізнавальний інтерес, а тому й інтерес до самостійної роботи над удосконаленням власного мислення, культури власного мовлення.

Спираючись на принцип діалогізму, електронна книга забезпечує не тільки інформацію наукового характеру, а й спілкування зі студентом, ставить йому проблемні запитання в порядку зростання складності, програмує самостійну й індивідуальну роботу і таким чином дослідження, висунення гіпотез, обґрунтування їх, пошук правильної відповіді перетворює простого пересічного студента в дослідника, відкривача. Лінгвістичний матеріал подається не тільки монологічно, а й діалогічно, певними порціями як відповідь на поставлене запитання, що забезпечує формування позитивного оцінно-емоційного ставлення до навчального процесу [2, с. 4].

Електронний підручник має значно потужніші засоби активізації пізнавальної діяльності: відеокліпи, аудіофайли для активізації асоціативних зв'язків, мислення, уваги, пам'яті [3, с. 8]. Реалізація принципу наочності за допомогою комп'ютерного моделювання, анімаційних ефектів, відеокліпів зі звуковим супроводом – яскрава демонстрація дидактичних можливостей засобів мультимедіа [2, с. 5].

Як зазначає Ю. Шепетько існує, групова та індивідуальна форми використання електронного підручника. Індивідуальна допомагає аналізувати та контролювати набуті знання. Основні аспекти використання електронного підручника на заняттях з урахуванням індивідуальних особливостей студентів:

- психологічний – вплив інформації електронного підручника на мотивацію студента, підвищення або брак зацікавленості у процесі опрацювання матеріалу;
- педагогічний – наскільки інформація електронного підручника відповідає навчальній програмі;
- методичний – правильність подачі навчального матеріалу шляхом індивідуального аналізу кожного студента;
- організаційний – раціональне планування часу, відведеного на роботу з комп'ютером. [7, с. 144].

Невід’ємним складником змістової частини електронного підручника і посібника є модуль самоконтролю і контролю для визначення рівня знань і практичних умінь та навичок студентів, елементи якого якщо і наявні у паперовому підручнику, то в дуже обмеженому вигляді, тоді як у підручнику на електронних носіях є можливість реалізувати як самоконтроль в належному обсязі, так і поетапний дружній контроль під час вивчення нового матеріалу, забезпечуючи вчасне усунення допущених мовних помилок, а також об’єктивний контроль на завершальному етапі вивчення логічно завершеної теми знань із мови, також ступеня сформованості відповідних мовних навичок, окрім умінь і навичок мовленнєвих, які засобами інформаційних технологій поки що належним чином оцінити не вдається [3,с. 8].

С. 434

Електронний підручник відіграє важливу роль у розширенні професійних можливостей майбутніх учителів української мови, а саме:

- удосконалення професійних умінь і навичок;
- можливість ефективної організації самостійної роботи, що дозволить індивідуалізувати процес навчання;
- підвищення цікавості до знань;
- активізація пізнавальної діяльності студентів;
- сучасний виклад матеріалу [7,с. 143].

Отже, використання майбутніми вчителями української мови електронного підручника на заняттях із дисциплін філологічного та психолого-педагогічного спрямування – це один із ефективних та дієвих шляхів урізноманітнення навчального процесу у вищій школі, забезпечення послідовності, наступності та систематичності засвоєння знань у ході індивідуальної чи групової роботи.

Література

1. Захарова И. Г. Информационные технологии а образовании : Учеб. пособие для студ. учеб. заведений / Ирина Гелиевна Захарова . – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 192 с.
2. Семенів Наталія. Електронний підручник з рідної (української) мови як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання // Українська мова і література в школі / Наталія Семенів. – № 5. – 2005. – С. 2-6.
3. Скурагівський Л. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі // Українська мова і література в школі / Леонід Скурагівський. – № 4. – 2005. – С. 7-10.
4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Туркот Тетяна Іванівна. – К. : Кондор, 2001, 628 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Фіцула Михайло Миколайович. – К. : «Академвидав», 2006. – с. 352.
6. Шевчук С. П., Скороходов В. А., Шевчук О. С. Інтерактивні технології підготовки менеджерів. Навчальний посібник / С. П. Шевчук, В. А. Скороходов, О. С. Шевчук. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – с. 232 с.
7. Шепетко Ю. Особливості використання електронного підручника з української мови // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. – Луганськ, 2010. – № 22 (209). – С. 142-147.

У статті розглянуто шляхи впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів електронного підручника як навчальної програмної системи комплексного призначення; визначено переваги цього засобу навчання; проаналізовано типи електронних підручників за схемою викладу матеріалу; обґрунтовано засоби використання електронного підручника.

Ключові слова: електронний підручник, засоби активізації пізнавальної діяльності, гіпертекстова технологія, технологізація освітнього процесу.

В статье рассмотрены пути внедрения в учебный процесс высших учебных заведений электронного учебника как учебной программной системы комплексного назначения; определены преимущества этого средства обучения; проанализированы типы электронных учебников по схеме изложения материала; обоснованы средства использования электронного учебника.

Ключевые слова: электронный учебник, средства активизации познавательной деятельности, гипертекстовая технология, технологизация образовательного процесса.

The article describes the ways of introduction in educational process of higher educational the electronic textbook as an educational software system for multiple uses; the advantages of this means of teaching; analyzed the types of electronic textbook on the scheme of writing; justified the means of use of the electronic textbook.

Keywords: electronic textbook, means of activation of cognitive activity, hypertext technology, technologization of the educational process.